17. СЕПТЕМБАР

Излази Недељом

ДОСИТИЈЕ

1889. БР. 8

Година прва

ЦЕНА ЗА СРБИЈУ:

На годину . . . . . 12 дин.
На пола године. . . . . 6 „
На четврт године . . . . . 3 „
Претплатити се може и код свију пошта у Србији.

Цена огласима 5 пара од врсте
Огласе из места прима и г. **Јев. Јов. Медецијан**, Васина улица бр. 4.

Власник и одговорни уредник
Милан Тиљчевић

Уредништво и администрација
Абацијска улица број 15

Неплаћена писма не примају се.
РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ЦЕНА ЗА ИНОЗЕМСТВО:

На годину . . . . . 16 дин
На пола године . . . . . 8 „
На четврт године . . . . . 4 „
Претплату примају све поште у Аустро-Угарско

Аустријска форинта = 2 дин.; за поткусуравање примају се и аустријске пошт. марке
Поједини бројеви **25 пара динарских.**

ЈУТАРЊИ ВЕТАР

(лонгфело.)

Духну ветар, па шину таласе:
„Сиве магле пуст'те ме преда се!“

А кад лађи духну у кљун стари:
„Ноћ је прошла, на ноге, лађари!“

Отуд сави у приморје равно:
„Море људи, свануло је давно!“

Дува шумом, да и она пренe:
„Дижи, горо, заставе зелене!“

Пирну тици у лагана крила:
„Још да ћутиш, срамота би била!“

Кад у село, он и петлу вичи:
„Хазур, певче, па нам кукуричи!“

Залелуја и класје и цвете:
„Главу горе, да се огрејете!“

Па у кулу кроз прозор и врата:
„Удри, звоно, колико је сата!“

Па онда је и кроз гробље пирно:
„Вас не зовем, — почивајте мирно!“

М. П. М.

ЈЕДНА ОПАСНА БОЉКА

Када смо, у име Божје, били пустили у српску читалачку публику први број нашега листа, ми смо, не претерујући ни у чему ни најмање, изнели искрено и верно, као у огледалу, наше лично схватање опалог друштвеног стања у нас у свима гранама јавнога живота, које нас је покренуло да се латимо тако мучнога и неблагодарнога посла у садањим приликама у земљи.

Одобравања, којима је наше предузеће одмах у своме почетку из свију мислених кругова у целој земљи поздрављено, као и непрестана ободравања да истрајемо на мучноме путу којим смо пошли, само ударају печат верности побројаним жалосним фактима, којима смо били објаснили крајњу потребу да се јави „Доситије.“

Јавни морал пао је испод нуле; закони су изгубили свој некадањи ауторитет; вера у Бога истиче се у негативном смислу као легитимација високе савремене образованости, и напретка, а престо љубави, хришћанског милосрђа и самопрегоревања заузели су у триумфу: мржња, пакост, злоба и безгранична себичност. Љубав, хришћанско милосрђе и самопрегоревање — то су појмови чији називи живе у већини још само за то да у даним приликама послуже као предмет несташним досеткама савремених „напредних“ мозгова и слатком подсмеху умних игнораната и моралних пропалица. Порок је сатерао врлину у буџак и она, јадна, плашљиво извирује на све стране очекујући помоћи од самога неба.

Добри и поштени људи, стојећи пред тим фактом, зебу за будућност свога народа и многи од њих почели су већ губити наду да ће људска воља моћи томе злу стаги на пут.

Истина, зло је захватило дубока корена у свима слојевима нашега народа, али ми држимо да још није постало неизлечиво. Ваља му наћи само праве узроке и својски порадити на њиховом уклањању, па ће нестати и њихових штетних последица.

Један од тих узрока неоспорно лежи у духу самога времена, или да се тачније изразимо у једној опасној бољци, која је походила савремено човечанство и која је и у нас позната под именом „материјализам“. Ми смо били до пре недавног времена слободни од те бољке: Србија беше врт, у коме цветаху хришћанске врлине, али од једном духну од запада један врућ ветар и спржи их и сасуши скоро у корен. Тај опаки ветар, та разоравајућа стихија беше материјализам, који се, како кад, крсти још и именима: натурализам и реализам, а колевка му је Француска из које су толике растројавајуће идеје пренете у Србију, где су постале предмет особито пажљивога култа.

Тачну дефиницију материјализма тешко је поставити. Он је недоношче прекомернога напрезања људског ума да прозре у вечне тајне природине, да анализше саму суштину божанства. Саломљен тим безуспешним напрезањем, људски ум, или боље ум научарски признао је критериум вечне истине човековим чулима, над којима се није могао узвисити. Тако је постала наука, која учи човека да ништа не признаје што није његовим телесним чулима приступачно и која пориче сваку везу између неба и земље.

Модерно човечанство, које, претоварено највеличанственијим проналасцима технике и открићима на пољу емпиријских и егзактних наука, јури на путу неограниченога „напретка“, и које, одбацујући од себе сва верска учења, и само све пориче што не може да преброји, измери и премери, тражи у тој науци оправдања својој сопственој чулности и ниским пожудама.

На тај начин изазват је дух садањега времена, који само тренутно уживање поставља као циљ животу, и који с тога, с једне стране, тражи највећу еманципацију свију сталежа и класа од свију обзира и граница и природно има за последицу порицање свакога ауторитета законима и моралу, а, с друге стране, у стицају неповољних околности, у злу и невољи не може да да никакве утехе ни наде.

Каквих је грдних штета материјализам нанео човечанству облачећи на се лажно руво философске науке и лепе књижевности, у којој се представља под именом „натурализма“ и „реализма“, не да се ни замислити.

Створивши у науци теорију, која крај свакоме животу човековом налази у свршетку његових телесних функција, он је заљуљао веру у бесмртност душе, која једина чини човека човеком. Вера у бесмртност и у један виши циљ, за који смо позвани и за којим неодољиво жуди срце човеково, храна је души, која јој даје снаге да сноси живот. Никакво чулно уживање не може ту чежњу нигда заситити,

а када човек изгуби из вида свој душевни циљ он узалуд тражи да се опије у чулноме заносу, који оставља за собом само пусту празнину и неутешну горчину. Зар није баш један од најслађих заноса који тако често у човеку саломи срце и догна га до очајања! Само мисао и нада на срећан живот по смрти може учинити да то човек сноси; ни сила, ни част, ни богатство, ни највећи сјај не може дати човеку накнаде за саломљено и опустело срце.

А какве је тек грдне штете нанео човечанству материјализам, или натурализам у лепој књижевности! Када је прва Золина књига (Нана) угледала света, у свим образованим слојевима људскога друштва распалила се беше одвратност и негодовање у јасан пламен, општа осуда жигосала је била онај одвраган начин, на који се безобразном тачношћу описују ствари и откривају провале, које би требало вечито ноћ да покрива. Само је неколико година од тога прошло, па како се обрнуо лист! Оно чега се гнушавала сва образованија читалачка публика, сада у сласт чита, па чак се налази и учених људи, који то још и бране, и писаца који се међу собом надмећу, који ће у својим књижевним делима даље одмаћи у томе правцу. На жалост, појавило се већ и у нашој скромној књижевности иначе даровитих и духовитих људи, који, у место да спречавају ширење таквих лектира, својим писањем обећавају да ће за мало престићи и самога Золу. Ми знамо да у свима слојевима човечанства има свакојаких опачина, али какве нам моралне користи доноси бестидно откривање њихово? Нека се наука бави тим патолошким појавама, али тај начин публицистике не сме се нигда вршити под плаштом уметности. Песник, уметник може своме посматрању потчињавати само оно што је лепо, племенито, узвишено. а нигда не сме у голој форми износити ружно, одвратно.

И како у литератури, тако исто и у породицу, у јавни живот све више и више продире растварајући отвор материјализма који пориче све што је добро и лепо, а глорификује само оно што служи чулноме уживању. Зар не добијамо из дана у дан нових примера како веза љубави између чланова једне породице све већма и већма лабави. Зар и саме бракове у данашње дане не закључују само обзири грубога материјализма.

Крајње је време да пренемо, да потражимо злу лека пре но што нас са свим покоси. Аманет српској штампи, аманет српским књижевницима, да пораде на лечењу те опасне болке, која прети да и последње остатке доброга и лепога, племенитога и узвишенога утамани. А има још лека. Као што је природа са сваким отровом створила у исто време и лек против њега, тако и време у исто доба са Хидром износи и Херкулеса, који ће је задавити. То је идеално посматрање света, које у добри час, почиње да се из нова прибира, и да се спрема за нову борбу против материјализма, у којој најзад мора победити.

Једини идеализам у стању је да заустави човечанство да не падне у бездни понор, којем оно тако назалично у сусрет срља. Само сјајна светлост идеализма може разгонити мрак, који је притискао човекову надлучну свест, која га разликује од бесвесног животињства, у које га немилостиво гура материјализам. Јер дивно каже Јован Шер у уводу ка својој културној историји: „— — — коме се допада такво поживотињавање као крајња циљ човечанства, нека верује у „филозофију историје“ материјалиста и нека, у глупоме фатализму, скрсти руке, као што то веровање и тражи. А ми ћемо остали, сваки на своме месту и по својој снази и даље неуморно радити на великоме делу да од људи у нашем племену створимо доиста праве и достојне људе! Ми се не подајемо заслепљености, која природно потиче из жалоснога посланства материјалиста, јер осећамо и видимо, да човек не живи само о хлебу, већ и о илузијама, и да су ове, то јест идеали, потребни човечанству“.

ПРАВЕДНИ ЈОВ

I.

У земљи Узу — земљи Израиља
Бијаше човек, по имену Јов!
Његова дела Господ благосиља
Ил' дав'о жртве — ил' ловио лов!

——

Праведан, добар у свему бејаше
Господње име узносаше свуд!
Молитвом скромном он срце грејаше
Никакву злобну не имаше ћуд!

——

И Господ благи завол'о је Јова,
Па га је лепо обдарио с' тим:
Дао му седам прекрасних синова
Још и три кћери борављаху с' њим.

——

Им'о је стоке — и доста камила
Волова, оваца, ко ће знати број?
А момчад здрава, напредна и чила,
Господу живот посветише свој!..

——

Ал' живот Јовов не потраја дуго
Сотона дође да убије све!
Сотона с' Јову подсмев'о и руг'о
У њему беху мисли чудне, зле!

——

Једнога дана Сотона се диг'о
Пред Бога стаде... а Бог поче збор:
—Од куда идеш?—Ја са земље стиг'о.
— Јеси ли Јовов походио двор?

——

Виде ли тога праведног човека,
Што с' боји Бога, а уклања зла?
Сотона рече: он на тебе чека,
Видех га јуче поред жртве ја!

——

Ал' није тако... к'о што мислиш—није
Дотакни само његов богат мâл!.
Он ће се теби у лице да смије
Твоје ће име бацити у кâл!

——

А Господ на то Сотони је рек'о:
Његов иметак дајем ти сад ја!
Само му штеди срце добро, меко!
Немој му телу чинит' каква зла!

II.

Сотона оде од Господа Бога
Да тражи себи згодан жељен лов:
До куће дође чојка побожнога
На дому беше с породицом Јов.

——

И у сред пића... весеља и граје
Дотрча гласник, задуван и блед!
О Јове добри.... грдна несрећа је!
У души туга, а у срцу јед!

——

Стока је твоја пасла мирно траву
Совеји силни јурнуше на нас! —
Отеше стоку... ја изнесох главу
Да теби црни тај донесем глас.

——

Тек што је први прозборио тако,
Ал' дође други,...страшан му је глас!
Халдејци црни, као сушти пак'о
Отеше стоку—јурнуше на нас.

——

Побише момке!... Шта ће да се ради?
У врелу крв је огрезнуо гај!
Од тол'ко слугу—дођох гласник млади
Удара страшног да глас ти кажем тај!

——

Још дршћу рећи са усана слуге
Ал' трећи дође... ужасан му глед!
О, Јове добри... ето коби друге
Судбине грозне страховит је след.

——

Слушај ме Јове! Твоја деца мила
Код твога брата пироваху пир!
Ал' ветар крену снажна своја крила
Весељу одмах усахн'о је вир!

——

Поруши куће... претрпа ти чеда...
Развале црне уздижу се свуд!
Ја један само овај ужас гледа!
И свест ми чиста, нисам јоште луд?

——

У тузи својој Јов подиже очи
Па рече тихо: вечни Боже мој!
Ја тебе љубим у дану и ноћи
Теби сам живот посветио свој!

——

Гô сам изиш'о на свет овај бели
Гô ћу се вратит' у земаљски прâ!.
О, Боже вечни, теби душа вели:
Захвалан бићу теби вечно ја!..

——

И кад су боли цепали му груди,
Кад му је срце дрхтало к'о клас
Не згреши, као многи други људи,
Већ Богу милом свој подиже глас!

III.

Другога дана Сотона се диг'о
Пред Бога стаде—а Бог поче збор:
— Од куда идеш?—Ја са земље стиго.
— Је си ли Јовов походио двор?

——

Виде ли тога праведна мужа
Што с' боји Бога, а уклања зла?
Сотона рече: чиста му је душа
Ништа му јуче не учиних ја!—

——

Ал' није тако, к'о што мислиш, није
Дотакни месо и његову кост!
Он ће се теби у лице да смије
А мој ће бити оног часа гост!

——

И Господ тада Сотони је рек'о:
Његово тело дајем ти сад ја!
Само му штеди срце добро, меко
Немој му души чинит' каква зла!

——

Сотона оде од Господа Бога
До Јова дође.—Јов је убог, ништ'.—
И дирну тога мужа побожнога
На телу Јова створи грозан пришт.

——

И Јов је цео у ранама био,
Вио се јадан к'о у кори црв!
Трпљаше муке, а сузе је крио
По целом телу кључала је крв!

——

Малакса снага, издале га моћи
У глави мозак кључа, кипи, ври,
Ал' он је своје подиз'о очи:
„Господе боже, милостив си ти!“

——

Дуго се тако у ранама вио,
Колебу скромну напустио мир!
Једнога дана, њега походио:
Сушанин Вилдад, Елфас и Сафир.

——

И Јов се јадан по пепелу ваљ'о,
Муке су тешке спопале га свуд!
Ал' Божје име није никад каљ'о,
Божанском мишљу напајаше груд'!

——

Сафир му рече: „то је казна многа,
„Мор'о си Бога да разгневиш ти!“
А Вилдад опет: „одреци се Бога,
„Па мирно онда у колеби спи!

——

И Сафир рече: „тело ти се грчи
„Ране ти тешке трују врелу крв!
„И свест се твоја почиње да мрчи,
„Цвилиш и пиштиш к'о под кором црв!

——

„Одреци с' Бога, што те казни тако!“
Ал Јов је мирно слуш'о кобан глас...
„Мени је, људи, трпет' муке лако,
„Бôле ми блâжи мој вечити спас!

——

„Њега ћу љубит' док ми душа траје,
„Док чујем одјек болног срца мог!
„Човечији живот, шта је браћо, шта је?
„*Вечан је само један Господ Бог!*

——

И Јов се није одрекао Бога
Праведан беше на измаку свом!
Љубљаше силно Спаситеља свога;
„Обраћам с' теби, рече, Богу мом!“

——

„Ти си ме сазд'о к'о човека свака,
„Теби ћу дати мој потоњи дах!
„Смрт ће ми бити и мила и лака,
„*Из праха никох—одлазим у прах!*

* * *

Благо оном који љуби Бога,
Са топлином божанскога жара;
Ко велича име Спаса свога,
Том се душа у рају одмара!

Љубинко

СРПСТВО И СЛОВЕНСТВО

Нова задужбина. — У седници Кр. Академије Наука, држаној 11. о. м. прочитано је писмо г. Јов. Мариновића, бив. срп. посланика у Паризу, датирано у Гастајну, 8 о. м. ове садржине:

„Мој покојни син Никола, ког ми је немилостива судба отргла из моје љубави 15-ог дана месеца јула оне године, био је и срцем и душом одан пројезији и позоришним списима из живота народног, и почео је био не без успеха обделавати лепу књижевност, тако, да би, може бити, оставио лепо име по себи, да му је суђено било дуже живети.

„Мени се чини, да ћу најбоље угодити духу мога покојнога сина, ако оснујем једну закладу за давање сваке године једне књижевне награде извесним списима лепе књижевности у спомен мога сина Николе.

„Ја сам решен на то име одредити једну своту од 12.000 динара, које би се годишњи приход у 600 динара давао као награда у спомен *Николе Ј. Мариновића*, списима пројетичким тенденције моралне и патриотске, написаним чистим српским језиком, и који би се одликовали лепотом слога и садржаја.

„Моја би жеља била, да се Српска Краљевска Академија прими, да рукује овим капиталом, и да досуђује ове награде.

„Ако у којој години Академија нађе да ни један од приказаних јој списа не заслужује ову награду, она би власна била, или идуће године увеличати обичну годишњу награду са овом уштеђеном сумом, или према околностима два списа са по 600 динара наградити, или своту закладе са уштеђеном сумом увеличати.

„Моја би жеља такође била, да се награда досуђује или издаје на дан смрти покојникове, то јест 15-ог јула сваке године.

„Но то је проста жеља, која не образује никакав услов, нити обвезу за Академију.

„Ако би услед каквих законских наређења, или ма каквих догађаја Академија постављена била у немогућност, да овом закладом рукује и да оне награде досуђује, ја јој остављам у аманет, да такво наређење за досуђивање ових награда донесе, како ће се најпоузданије моћи постизавати циљ, која ме на установу ове закладе побуђује.

„Ја понизно молим Академију, да има доброту јавити ми: пристаје ли да се прими овог задатка, како би могао наредити да јој се изручи у српској 5% ренти свота од 12.000 динара, осигуравајући за навек приход од 600 дин.

„Част ми је бити Краљевске Српске Академије

понизни слуга
Ј. Мариновић с. р.“

Присутни чланови Академије, одазвали су се са:

— Слава покојнику!
— Хвала дародавцу!

Академија је решила по томе да се прими под горњим условима понуђеног јој задатка и да замоли г. Мариновића, да јој достави податке о животу покојног му сина и да јој пошље коју фотографиску слику покојникову.

Јавно предавање. Данас у 10 сахати пре подне држаће јавно предавање г. Живојин Јовичић прота и професор богословије. Предавања су из наших српских обичаја, с погледом на историју Срба.

Ово је већ треће предавање које г. прота држи, и како нам јављају на прошла два била је врло сјајна посета од стране трговачке и занатлиске омладине.

Данашње предавање биће о животу и раду Св. Саве и држаће се у просторијама „Грађанске касине“. Приступ је сваком без разлике дозвољен.

Са свештеничког скупа. На скупу свештеничком, који је држат 20. Августа ове год. у Нишу, уз остале омање послове, скуп је

1. Претресао спремљени нацрт правила „свештеничког удружења“ и са знатним изменама примио;

2. Израђен је пројект за оснивање фонда удовица и сирочади свештеничких;

3. Поднесен је предлог да се награда свештеничка сведе у систематичку плату и упућен је глав. одбору, да га проучи;

3. Да се казна „епитимије“ *замени* са новчаном казни;

5. Да надлежна власт објасни досадањи закон о уређењу свештеничког стања и о пореским главама, јер се неједнако тумачи;

6. Да се одабране беседе свештеничке које се говоре преко године, штампају о трошку „Црквеног фонда“;

7. Да се у будуће све оно што се има у

закоњавати за цркву и свештенство, као и закон о црквеним властима који је сада израђен од нарочите комисије пошље свештеничком удружењу на увиђај и расматрење;

8. Да се умоли надлежна власт да учитељи помажу свештенике усрдно и боље при богослужењу и да се не постављају учитељке при школама, где има црква а нарочито где је један свештеник, коме је у цркви потребна помоћ учитељска и

9. Да се поради на надлежном месту, да се свештенству издаје уредно бир — та једина извесна и главна наплата свештеничка.

За овим је изабрат „Главни одбор“, који ће управљати удружењем, у који су ушли: г.г. Архимандрит Сава, протојереји: Алекса Илић и Димитрије Н. Алексић, свештеници: Живко Бранковић, Марко Петровић, Аћим Илић, Аврам Миловановић, Данило Инђелковић, Велисав Милојевић и Таса Урошевић протођакон.

У *редакциони одбор* који ће водити старање о друштвеном органу изабрани су: Архимандрит Фирмилијан, прота Живојин Јовичић, Никола Трифуновић, Светозар Цветковић свештеници и Никола Божић протођакон.

Женскиње у поштанској и телеграфској служби. — Као што чујемо у поштанско-телеграфском оделењу министарства народне привреде ради се на пројекту закона о примању женскиња у поштанску и телеграфску службу. Овај законски предлог поднеће се на одобрење идућој Народној Скупштини.

ИЗ ТУЂИНЕ

У Ђенови ће се 6 нов. на свечан начин прославити педесетогодишњица чувеног италијанског композитора Вердија. За успомену на тај дан кују се златне споменице и основаће се једна нова музичка школа под именом Ђузепа Вердија. На концерту, који ће се тога дана у вече држати, изводиће певачки кор од 500 гласова и четири музичке капеле најомиљеније пијесе слављеникове. Ђаци ђеновски спремају се да приреде бакљаду. Том приликом носило би се на богато украшеним колима попрсје композиторово.

—

Концем прошлога месеца држан је у Данцигу годишњи скуп немачког друштва против злоупотребе спиритуозних пића. На народном збору, који је у очи тога дана држан, говорио је посланик Рикерт о домаћем одгајивању девојчица из народа, а пастор Хирш о практичним искуствима, стеченим у заводима за лечење пијанаца. Друштвени скуп држан је под председништвом некадашњега посланика Кајдела у друштвеноме дому. Том приликом прочитан је опширан извештај о благотворном дејству завода за лечење пијанаца.

—

Као што „Maconnic World“ јавља, у Северној Америци постоји од кратког времена један нов орден. То су такозвани Питијини витезови. Овај орден много личи на орден Odd Fellows. Но као што се „Maconnic World“ ограђује, слободно зидарство не стоји ни у каквој вези са оснивањем овога и подобних ордена.

—

„Велики Оријент белгијски“ нашао је био да је позван да се бави питањем о реформи општег државног изборног права. Шеф ложе бр. Гобле д Авиела, који се бави у иноземству, још је пређе опоменуо био ложе у својој отаџбини, да оне нису политички бирачки одбори, и да се врате старим својим прописима. И његов наследник, др. Виктор Линен, прихватио је програм свога претходника и указао на то, како није задатак слободног зидарства да ствара бираче, већ да образује карактере.

—

Бечки либерални листови туже се на нагло распростирање монаштва у Аустрији. Ту скоро у једном бечком женском манастиру закалуђерило се 45 девојака. Из свију делова монархије стижу вести о подизању нових и проширењу старих манастира. Нарочито у Тиролу јатомице се настањују монашка лица оба пола. „Insbrucker Tageblatt“ констатује јако намножавање манастирских добара, нарочито нагло богаћење Исусоваца у Инсбруку.

—

У шлеској варошици Леобшиц држан је концем месеца августа 12 главни збор шлеских католика, на коме су учествовали и многи представници највишега племства. У говору, којим је отворен збор, констатовано је како се збор отвара под очима светога оца, али и са подигнутим очима ка престолу, на коме се налази један снажан млад цар. То се мора с тога нагласити, што се баш у последње време католицизам доводи у сумњу, да искључује патриотизам. Католици, који мисле поштено са својом вером, и ако не носе на језику свој патриотизам, ипак су веран и поуздан ослонац државе. У другој својој седници бавио се збор предлозима појединих акција, од којих вреди да се помене усвојени предлог, да се поради на томе, да католици у Шлезији потпомажу стално све католицизму наклоњене немачке листове претплатом и давањем огласа.

—

Енглеска влада решила се да у Дублину оснује нов римокатолички универзитет. Али у томе наилази она на жив отпор код протестаната и у Енглеској и у Ирској, који су развили живу агитацију против те њене намере. Разна протестантска удружења позивају своје чланове на договор, а Др. Баденох, један од угледних вођа Оранжиста, издао је баш сада проглас својим једномисленицима, у коме наводи како ће криза, која долази, показати сталност њихових убеђења и најзад позива све ложе, да и влади и целој земљи даду на знање, да би оснивање римокатоличког свеучилишта наишло на најогорченију опозицију од стране Оранжиста у целој земљи.

—

У Мљеткама баве се сада оснивањем једне музичке школе за црквено певање по узору старих чувених завода италијанских, којима црквена музика има да благодари на многим уметничким делима. Управа тим новим заводом биће поверена младом уметнику Ђовану Тебалдини-у из Бресције, који је добио своје образовање у музичкој школи у Регенсбургу.

ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ

српски просветитељ из XVIII-ог века

РАСПРАВА

Д-ра Милана Шевића.

(Наставак)

Христос је дошао на земљу да нас ослободи зла, и његове ће поуке вечито остати необориве. Та вера је вечни закон природе

Подлистак

БАДЊИ ДАН

ПРИЧА О ДУХОВИМА

НАПИСАО

ЧАРЛС ДИКЕНС

ПРЕВЕО

Мита Ђорић

— Јесте ли ви онај дух о коме ми је раније речено да ће се појавити? упита Скруџ.

— Ја сам.

Глас беше благ и пријатан и тако слаб, као да не долази из непосредне близине већ од некуд из далека.

— Ко сте и шта сте ви? упита Скруџ, већ са мало више поверења.

— Ја сам дух прошлих божића.

— Давно прошлих? упита Скруџ мерећи његов мајушни стас.

— Не, твојих божића.

Скруџ је у тај мах осетио неодољиву жељу да види духа у капи. Да га је ко упитао за што то жели, он му не би умео казати али ипак умоли духа да метне капу.

— Шта? зар се већ тако брзо машаш смртном руком да угасиш светлост, коју ја сипам? Зар ти није доста што си и ти, твојом страшћу, припомогао да се ова капа створи, и натерао ме да је годинама носим?

Скруџ се веома понизно извињавао, како му није била намера да духа вређа и тврдио како не зна да је икад у свом веку дао повода да дух метне капу. За тим је био тако слободан те га је упитао шта га је амо довело.

Скруџ му благодари, али је у себи мислио како би једна ноћ мирног спавања више вредела. Дух мора да је чуо оно што је Скруџ мислио те му рече:

— Жеља да се поправиш, доведе ме амо, Узми се на ум!

Рекав ово ухвати га благо за руку.

— Устани и пођи за мном.

Узалуд би Скруџ напомињао како ни време ни доба нису баш згодни за шетњу; како је постеља топла а термометар је прилично испод нуле; како је он лако одевен: папуче, ноћни огртач и капа, а има баш сад кихавицу, све то не би ништа помогло. Рука што га је ухватила, ма да беше мала и нежна као женска, држала га је тако чврсто, да би противљење била права бесмислица. Он устаде али кад виде да дух пође прозору ухвати му се за сукњицу и узе да моли:

— Ја нисам дух, ја сам смртан човек, могу пасти.

— Стани да те само дирнем руком овде, рече дух и метну му руку на срце, па ћеш моћи савладати и веће опасности.

После ових речи нестаде обојице и нађоше се одједанпут на друму у сред поља. Вароши беше нестало; нигде ни трага од ње. Нестаде и мрака и магле; беше ведар, хладан зимњи дан, а поља беху покривена чистим белим снегом.

Господе Боже! повика Скруџ погледав око себе и пљесну рукама. Овде сам се родио; овде сам провео детињство.

узвишене до правог савршенства. У овом погледу Доситије стоји сасвим на гледишту јеванђељском. Он уверава, да не жели ништа ново да уводи, већ да ће само да гони и искорењује оно, што се у току времена у хришћанској вери изопачило и ухватило корена.

Што се хришћанска вера могла толико изопачити, криви су простота и незнање народа.

Најбољи пут чистој хришћанској вери, љубави и слози, то је борба против простоте и незнања, то је наука.

Философији припада висока заслуга што је прва увидела супротности између првобитне науке Христове и догма и церемонија, које су се доцније развиле, а управљене су против основне идеје у вери.

Доситије је непоколебљиво веровао у бесмртност душе и живот с оне стране гроба. Човек разуман и пун врлина верује да Бог постоји, и да је савршено добар и правичан; он верује, да је човечија душа бесмртна и да се она својом добротом и правичношћу сједињава с оном вечном добротом и иравичношћу, то јест, с Богом.

Душа и тело једнородни су. И ко позна и осети своју моралну и душевну вредност, тај никад неће подцењивати своје биће и своју снагу, и вазда ће имати прилике да за се и у својој околини чини добра и племенита дела. Ако ми наше имање и нашу срећу, коју смо добили богоданим способностима, не употребимо у славу божју, тј. у славу човечанства и нашега народа (јер, не варајмо се, другу славу од нас Бог и не захтева) — онда смо ми слаби људи и не заслужујемо да живимо. Колико год можемо и како год можемо, *ми сви* морамо радити за човечанство. Ми то треба само да хоћемо и ми за то нећемо ни кад бити нејаки. Али човек не мора бити само дух и у њему родити се. То није ни потребно; свакој половини мора се признати оно што је њено и на тај начин у нама ће бити хармоније.

Све оно што је природа у људе усадила добро је и корисно, кад се само разумно употребљава. Само злоупотреба преобража све у зло. Бог би морао бити зао, да је човечији род створио на његову несрећу. А ко би, у кога је здрав разум, могао у тако што веровати? *)

Нас је створио Бог да би себе усрећио. А одакле долази несрећа? Она зависи и долази само од људи.

Доситије је опажао, да је главни задатак практичне философије да определи шта је добро а шта је зло. Он је хтео да постави добро на нешта чврсто, необориво, неоспорно. Он је, шта више, хтео, да добро и зло уреди по аритметичким правилима, да изучи сва њихова дејства и последице, па да то после примени на васпитање. Беседништво и песништво могу, по његовом мишљењу, и да уживају разне слободе, али морална философија не сме рећи да је бело црно а то је заиста идеално-наиван осећај, коме он, разуме се, у даљим излагањима није остао веран.

Доситије мисли као и Сократ, да људи не чине свуда добро било што га не познају, било што зло сматрају за добро. Кад би људи у сваком случају знали шта је добро, они би га неминовно свуда и чинили.**)

Доситије сматра, да је са свим природно што човек тежи да стекне имања да би могао живети добро и по својим наклоностима. Али кад се човеку докаже, да он може стећи имање и сигурније и боље и правичније и поштеније, човек ће се трудити, ако не баш из љубави према врлини, а оно ради своје властите користи, да ради поштено и правично. И кад се он временом навикне на такав живот, и искуством сазна какве користи отуда има, он ће, без сумње, заволети такав живот, и он ће временом бити поштен и правичан, не више, ради своје користи, већ ради врлине. ***)

Истицање добра и зла било је још теже. Оно што је Доситије често пута осећао, није могао утврдити догматично, или боље рецимо теоретично, шта више, његов се осећај разбијао под утицајем разноликих теорија и он је често пута више вере поклањао њима него ли своме осећању. Овоме се придружио још и страни рационализам а то је било довољно, да човека, који није имао основице за развиће идеја, заводи у најразличнија мишљења. Према томе, ми код њега непрестано видимо двоструку борбу, страни погледи боре се с његовим властитим осећањем, и чим ово последње попусти, онда разнолики погледи продужавају међу собом ту борбу.

И Доситије је доказивао, да у свету има више добра него зла. Кад то не би било, онда — мисли он — не би могло бити ни људи, јер би се они одавно упропастили и искоренили.

Бог је створио човека не да се мучи и кињи, већ да ради, да ужива и да се радује животу и здрављу. Ко друкчије тврди, тај је непријатељ људима, а неразумношћу својом човек може постати непријатељ самом себи.

И код њега налазимо поставку Волфову и овога последника — за коју бисмо могли рећи, да је омиљена формула свега просвећивања — да је човек створен да ради и да усрећи и усаврши и себе и своје ближње. Али пре свега човек мора умети да разумно мисли; ко то не може, не ће бити кадар ни да што паметно изабере.

По вери и религији сви људи могу бити добри. Сви закони створени су по природним законима, и ни један закон не налаже: чини зло и буди неправичан! већ сваки упућује баш противно томе. Па зашто, онда, у свакој религији има злих и неправичних људи? Томе није крива религија већ нерад и слепило ра-

*) Ово приближавање Декарту, дошло је, можда, Доситију списима немачких просветилаца. На једном другом месту Доситије вели: „Ако ти и цео свет вели да си слеп, а ти имаш здраве очи и добро видиш, онда не веруј ником; ако ти цео свет вели да два и два нису четири, онда то не веруј, јер је то против искуства“, па наводећи неколико примера завршава овим речима: „порок је и опорочавање рећи да би Бог могао починити такве нечувене и ужасне неправде“. — Мисао следеће постати налази се и у Франклина.

**) Види Die Probleme der Philosophie und ihre Lösungen. Historisch-kritisch dargestellt von O Flügel. Cöthen 1888. Стр. 217.

***) Упореди J. A. Eberhard-a, Sittenlehre der Vernunft Berlin 1781, стр. 20—21: Битно савршенство човеково огледа се у томе, ако уме да употреби своје способности и снагу на своју срећу. Ту особину човекову која га упућује на срећан живот, не може човекова слабост изводити из појмова, већ је мора проучавати из искуства Искуство нас учи да су оруђа и снаге органскога тела удешене тако како ће најбоље служити одржању и расађивању живота, да човек по својој моћи тежења нагиње добру и да помоћу своје моћи расуђивања може дотерати до таквих умних способности, које су већ саме по себи драгоцене и које постају још драгоценије тиме, што га стављају у могућност да бира оно што је неоспорно добро. Упореди и ниже дефиницију врлине у Обрадовића.

Дух га гледаше благо. Лаки додир његове руке осећао је старац у свом срцу непрестано. Осећао је како кроз ваздух веје хиљадама ветрића пуна миомира и сваки од њих доноси хиљаду мисли, нада, радости и брига, што давно и давно беху заборављене,

— Твоја усна дрхће, рече дух. А шта ти се то блиста на образу?

— Није ништа, можда брадавица, промрмља Скруџ неким необичним, загушљивим гласом и умоли духа да га води где год хоће.

— Сећаш ли се овог друма? упита дух.

— Те још како! повика Скруџ одушевљено; са везаним очима знао би се наћи.

— Чудновато, а колико година ниси мислио на ега, рече дух. Хајдмо!

Пођоше друмом. Скруџ познаде сваку вратницу сваки колац, свако дрво. Сад се угледа из далека једна река са ћупријом, а иза ње варошица с црквом. За тим се појавише неколико дечака јашећи на рутавим коњчићима а за овима опет неке таљиге пуне деце. Деца су се утркивала и викала радосно, а од те вике напуни се цело поље неком веселом музиком да се и сам ведар, хладни ваздух мораде насмејати.

— Ово су само сенке онога што је било, рече дух, оне не знају ништа о нама.

Весели путници дођоше ближе и сад их Скруџ познаде; сваког од њих могао је по имену викнути. За што ли се обрадова толико кад их познаје, зашто му се хладно око овлажи, зашто му заигра срце у грудима кад прођоше поред њега, зашто се топио од милине кад их је чуо како један другоме, растајући се на раскршћу, рекоше: срећан Божић!?

Шта је марио Скруџ за срећан божић? До врага са срећним божићем! Ко је још имао какве вајде од срећног божића?

— Школа још није сасвим празна, рече дух. Једно дете, једно напуштено сироче, још је тамо, само, самохрано.

— Знам, рече Скруџ и поче да јеца.

Сад свернуше с друма и познатом стазом на скоро дођоше пред једну кућу од мрких опека, са малим торњем на крову и у торњу звоно. Беше то велика кућа али сад напуштена и опала; простране одаје у њој беху слабо употребљаване, зидови влажни и зелени, прозори полупани, врата трула и поломљена. По коњушници су кокотале и чепркале кокоши а по стаји расла је трава. И унутра у кући не беше ништа остало од некадање лепоте. Кад ућоше у трем и погледаше у оне многе собе, видеше само празне, опустеле просторије. Подрумски, загушљив задах испуњавао је ваздух, нека хладна одвратна језа лебдела је кроз све просторије и у неку руку опомињала на веома рано устајање а веома мршаво и веома касно ручање.

Дух и Скруџ прођоше кроз трем и стадоше пред једним вратима на задњем делу куће. Она се отворише и пред њима се указа дугачка, јадна и одвратна соба; просте и прљаве дрвене скамије што беху у њој чиниле су је још одвратнијом.

На крају једне од тих скамија седело је, крај слабе ватрице, једно дете и читало; Скруџ седе на други крај и узе да плаче, видећи детињство свога заборављеног „ја“.

(Наставиће се)

зума, покварено, зло и пакосно срце и претерано самољубље. То су извори из којих потичу све страсти, које узнемирују род човечији и које су узрок сваком злу.

Да би се могло зло умањити а добро увећати и раширити, нужно је познати и једно и друго. Докле год људи не имадну чисте и јасне свести о томе шта је добро а шта зло, какви су им узроци а какве последице, све дотле ће они бити и остати на раскршћу не знајући куда да се окрену. Та свест постиже се непристрасним књигама (?), а ко разуме и зна шта је добро и корисно, он ће то лако и присвојити и у томе правцу и радити. Морални живот човек досеже донде, докле и његово знање.

Сви су људи од природе добри и према томе јасно је, да сва наша несрећа потиче из наше простоте и незнања. Лучом знања прогони се и уништава простота и достиже се срећа.

Али како ће човек од природе бити добар кад се он тек мора научити да буде добар? И, је ли могуће да су „непристрасне књиге“ прави пут добру? Доситије је још имао прилике да се увери о противном. Првобитне особине или првобитне навике не морају бити и нису увек „зле“, као што и образовање не доноси човеку увек само „добро“.

Пошто је Доситије и посматрао, то он није могао ове погледе да изведе доследно. Искуство му је говорило, да то не може бити увек тако, и он се — изгледа као и не знајући — махну ове спекулације,

Најопштија погрешка људска та је, што људи, истина, сазнају шта је добро, али не раде према ономе што су сазнали и како би требало. Лепа знања и разум ништа не помажу кад је срце покварено, кад су обичаји олабавили и окренули се злу, Из срца струје и зла и врлине.

Ми смо мало час поменули, како и Доситије истиче људску срећу, која у утилитаризму достиже своју највишу тачку.

Онај, који би успео да олакша човечији живот, учинио би најдрагоценији поклон човечанству. Свака наука, свако знање и част цени се и уважава према користи и добру, које доносе људима. За човечанство је боље да буде срећно него учено. Све науке и занати добро су нам дошли, ако нас напајају осећајима пријатељским човечанству и ако наш живот воде златном задовољству и срећи. То ће увек бити тежња и крајња намера свима наукама и свој просвети. Па и зашто би нам Бог иначе и даровао разум, мисао и слободу воље, већ да будемо кадри да мислимо, сазнајемо и избирамо шта је боље? А шта је, опет боље од онога што је корисно? Оно што не користи није ни добро.

Сва срећа наша зависи од задовољства наше савести. Човек нигде неће наћи своје среће до у себи самом. И доиста срећан је само онај, који је у души својој задовољам, јер у себи не налази ничега, што би другин разумним и добрим људима било одвратно,

Овако исто, само с мањим варијацијама мислили су и немачки просветитељи, а било је да се у неким погледима и нису слагали. Доситије је пристајао уза све њих јер је он науку о наравствености дефинисао час као науку, која треба да људе начини добрим и паметнијим, а час, опет, као науку о испуњавању дужности. (По њему је био добар и сваки онај, који у свему своје дужности поштује и испуњава.)

Оно, чему ми увек тежимо, није вазда и добро.

Ако ми тежимо ономе. што је пријатно и корисно само за то што је и добро, онда смо ми на путу врлини, и оно нам неће бити корисно само тренутно већ вечито. Ако је оно, што избирамо, не само добро, већ у колико је могуће, и оно што је најбоље, онда је то врлина.

Врлина је лакоћа и окретност увидети добро и чинити га.

Врлина има у себи сва добра. Она је извор слави и пролазној и вечитој. Највећа блаженост и достојанство човечије састоји се у том да има врлина, ако хоће. Без ње је испод сваке животиње.

Да се постигне врлина, треба искоренити зло.

Зло је навика предузимати намерно оне радње, којима је последица зло, али, зло је навика или готовост радити против разума и закона а на штету и несрећу својих ближњих.

Извор из кога потичу и зле и добре радње јесте самољубље, које је урођено свима животињама, и из које, опет, потичу све наше тежње и радње.

Љубити се разумно, значи љубити врлину колико је год могуће јер је у њој мир и задовољство срца.

Укратко: из разумног и просвећеног самољубља развија се и општа љубав према целом човечанству; њоме се човек приближава Богу, јер жели и тежи, да својима ближњим, по могућству, учини што више добра. Љубав је радост савршенству других, т. ј. ваздашња жеља и тежња усрећити и усавршити оне, које љубимо.

Доситије сматра друштво као разгранату породицу. По његовом мишљењу она мора бити основана на врлини. Држава је потпуна установа, а њене су поглавице најпозванији људи за благостање и васпитавање народно. На васпитање мора се обратити врло велика пажња. Оно је најпрешнији и најкориснији задатак у свету, јер од њега зависи свако добро и зло, па према томе и срећа и несрећа, физичка као и душевна.

Савети о васпитању, који се налазе у свима његовим делима, били су за оно време згодни и од велике користи. Данас нам они, већином, изгледају као са свим природни и обични.

И у питању о слободи људској, Доситије се колеба. Једном изрично изјављује да је за детерминизам, по коме се наше радње управљају по одређеним и непоколебљивим законима и правилима као и бројеви (два пута пет=десет), а други пут је за индетерминизам, јер се бори против мишљења дела Метријевог, да је само онај човек махина, којим је овладала страст, који живи и тежи само за оним на што му она укаже, и да се разуман човек не може никад упоредити с махином.

(Наставиће се.)

ИЗ КАНОНСКЕ БУДИСТИЧКЕ КЊИГЕ: „СУТА НИПАТА“

ДАНИЈАСУТА

Један диалог између богатога сточара Данија и Буде, од којих један налази задовољство у својој безбедности, а други у своме верском поуздању.

Данија вели: „Скухао сам себи пилав, помузао сам краве, заједно са једним другом живим на обалама Махи-е, кућа ми је покривена, ватра у њој гори, за то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Багават (Буда) вели: „Ја сам слободан од гнева, слободан од самовоље; преко ноћ боравим на обалама Махи-а, кућа ми је непокривена, огањ (страсти) се утулио. Ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Данија вели: „Обада код мене нема, моја говеда пасу по ливадама, где има изобиља траве, и она могу подносити кишу ако дође, за то, ако хоћеш. пусти кишу нека пада, о небо!“

Багават вели: „Ја сам истесао себи у Нибани добро саграђен чамац, пребродио сам преко, стигао сам на обалу с оне стране, пошто сам савладао бујицу страсти; чамац ми више не треба. За то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Данија вели: „Жена ми је послушна, није лакомислена, дуго времена живи са мном удружена, веселе је варави, ништа кажњивога не чујем о њој. За то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Багават вели: „Мој ме дух слуша, ослобођен од сваког светског уживања, дуго времена је како ваља одгајиван и укроћаван, и сада нема ничега злог у мени, с тога, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Данија вели: „Ја се исхрањујем о овом, што сам себи стечем, здрава су ми сва моја деца око мене, ништа рђавога не чујем о њима. С тога, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Багават вели: „Нисам слуга ни једном човеку, са оним што сам стекао путујем по целом свету, служити не морам нигда, за то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Данија вели: „Моје су краве, моја телад, моје стеоне краве, моје су јунице, мој је и један бик, као глава над осталом стоком, за то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Багават вели: „Ја немам крава, немам телади, немам стеоних крава, нити јуница, немам бика, као главу над стоком; за то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Данија вели: „Стубови су ограђени и не могу попустити, конопци су оплетени од траве Мунге, они су нови и добро урађени, краве их неће моћи покидати, с тога, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

„Пошто сам као какав бик покидао пута, као какав слон раскидао замке, нећу опет доспети у мајчино крило, за то, ако хоћеш, пусти кишу нека пада, о небо!“

Тада на једном груну киша, која испуни и море и земљу.

Када Данија виде како небо посла кишу, он рече: „Доиста нисмо се мало вајдили што смо видели Багавата; ми прибегавамо теби, о ти, који имаш око мудрости: Буди нам учитељ, о ти велики мудраче!

Ми смо послушни, моја жена и ја; ако будемо водили свет живот пред Сугатом, онда

ћемо победити рођење и смрт и трпљењу поставити циљ.

„Ко има синова, тај има и радости од својих синова“, — тако говораше зли Мара — „ко има крава, има и од крава радости, јер Упади (ствар) је радост човекова, а ко нема Упади-а, нема ни радости“.

„Ко има синова има и бриге због својих синова“, — тако рече Багават — „ко има крава, има због својих крава и брига, јер Упади је узрок бригама човековим, а ко нема Упади-а нема ни брига“.

ЦВРЧАК И ОРАЧ

Ми радо хоћемо да верујемо да има промисао божја кад нам све иде онако како је нама по вољи. Али кад нам ствари пођу наопако онда нам се чини да и ако има Бога он није на земљи већ на небу, а небо је далеко.

С пролећа цврчак гради себи своју кућицу у ливади, па цврчуће пун радости, јер му је све да не може боље бити. Али кад од један пут чује како плуг пара ледину и како се сва она околина тресе од топота волова који плуг вуку, онда се сиромах наш цврчак препадне, умукне и изгледа му као да се небо натуштило и да страшно грми. И кад плуг секући бразду преврне цврчкову кућицу и њега самог баци да уплашен скакуће час овамо час онамо, онда он сам себи говори: „Ово није друго него смак света, ова се земља из темеља љуља и све се руши!“

А орач који за плугом иде звиждуће и попева. Њему се не чини да се свет из темеља љуља и да се све распада у рушевине. Он и не помишља да му је плуг браздом преврнуо кућицу цврчкову и да се овај осећа крај ње несрећан. Он мисли на жетву која ће доћи да обилато награди и његов труд. А и цврчак да се уме да се стрпи и да не бега далеко, нашао би мало позније хиљаду класова тамо где је до сада у ледини налазио неколико само листова траве.

Ми смо као овај цврчак. Кад се деси нешто што поремети планове наше, одмах хоће да нам се учини као да се цео свет преврће.

Б.

ЛЕПА АСА

Мисирска Легенда из Пролога*)

У Александрији живела је негда једна млада, лепа Мисирка, по имену Аса, којој су родитељи оставили знатно имање. Аса је имала добро уређену кућу и један виноград на обали Нила и могла је подмиривати све своје потребе. Она беше до крајности милосрдна и помагаше радо својим ближњима у невољи. А то баш и беше узрок њене позније жалосне судбине.

Једне вечери, када жарко сунце беше већ у велико село, оде Аса са својим служавкама на Нил да се купа. Пошто се расхладила у хлађаним таласима, враћаше се лагано својој кући. Служавке остадоше још на обали.

Беше дивно вече, баштовани се беху удаљили и Аса мишљаше да је са свим сама. Тада од једном примети она једног непознатог човека у жбуњу, који као да се шћаше сакрити; можда је хтео да краде воће, те се бојао да га не ухвате.

Мисирка приђе ближе; она шћаше да му помогне и да га по томе пропусти из баште. Али тада виде, да непознати није крао воће, већ да беше о грану једнога дрвета утврдио један конопац. Она се прикрије те да види шта ће даље да буде. Непознати беше направио замку и хтеде да је намакне себи на врат. Девојче осећаше да је и сувише слабо, да ослободи човека из замке и да би свака познија помоћ сувише доцкан дошла. Она притрча, викну: Стој! и дохвати замку.

Пред њом стајаше један сиротно одевен, по изгледу јалан, стари Грк. Када смотри Мисирку он се већма наљути но уплаши и викну: „Је л' те ђаво амо донео да осујетиш моју намеру?“

„Зашто тражиш смрт? Ах, живот је тако леп!“ одговори Мисирка.

„Можда за тебе и теби равне, који живите у изобиљу; негда и ја налазах да је он леп, али од како се срећа обрнула од мене, живот ми је прави терет; ти не чиниш добро што спречаваш моју смрт. Гл'ај свога посла и остави ме мојој судбини. Нећу и даље да сносим чемеран живот у калу земном, на усијаном угљевљу.“

Али девојче му одговори:

„Ја то не трпим, и ако не напустиш твоју одлуку, дозваћу своје слуге. Сакри уже и пођи за мном у кућу; испричај ми твоје јаде, и ако их могнем ублажити, знај да ћу то учинити. А не могнем ли ти, као што ти велиш, помоћи, а ти иди твојим путем, ја те више нећу спречавати у извршењу пресуде, коју си сам над собом изрекао“.

„Ма да је живот постао за ме кулук, ја сам ипак готов да те послушам; ти имаш осетљиво срце и разумна си; милосрђе одјекује из твојих уста — не могу да ти се опирем и поћи ћу за тобом.“

Мисирка уведе очајника у свој дом и нареди да се донесе воћа и окрепљавајућа напитка. Грк мораде сести на меке душеке а Аса оде да промене своју хаљину. Када се вратила, она седе поред свога госта, а две црне служавке ставише у покрет једну велику, на гредицама утврђену и у мио-мирисима натопљену лепезу, да би је расхладиле.

Прича старога Грка беше кратка и проста. Још пре кратког времена имао је он велико имање, али га је изгубио несрећним случајевима те није могао да измири свога повериоца. Он је покушавао да пробуди у њему милосрђе и мољаше га да му погледа кроз прсте; али богаташ беше тврда срца и хтеде му опростити дуг само под једним условом.

„Под једним условом? па какав беше то услов? запита Мисирка.

„Не могу ти то рећи пред твојим служавкама“.

Аса нареди служавкама да се уклоне.

„Ја имам једну кћер“, настави Грк, девојче у твојим годинама, по имену Јо. Она је лепа баш као и ти, а доброту њеног срца можеш оценити по овоме: Мој поверилац, један развратник, тражи да му дам моју ћерку као наложницу, те да ми опрости казну затвора; не пристанем ли скончаћу у апси. Озлојеђен до крајности, ја сам одбио ту понуду. Моја сирота Јо је заручена, истина њен љубавник је сиромах, али добар и разуман младић, моја ћерка милује га од детињства; а ни моја жена не би могла преживети срамоту своје ћерке. Али како ни једна несрећа не долази сама, тако беше и овде; моја ћерка сазнаде за све и рече ми данас: „Оче, ја знам шта те тишти.... ја нисам више дете и нећу да ти под стару главу страдаш мене ради... Опрости, оче... ја сам се решила да те спасем.“ Поток суза груну из њених очију, ја сам јецао заједно с њоме и гледао сам да је одвратим од њене одлуке; али она ми одговори: „Моја љубав према теби и према мајци тако је велика, да ја не бих могла поднети твоју невољу и твоје бешчашћење; — она је јача од љубави према моме заручнику; он је још млад“ — настави она даље бришући сузе — „и утешиће се када се заљуби у другу и постане срећан с њоме; а ја сам ћерка твоја и моје мајке... ви сте ме одгајили, ви сте сада стари... Ни речи више, оче, моја је одлука непоколебљива.“ Она ми прећаше, да, ако јој се будем противио, неће ни часа часити, већ да ће с места отићи моме повериоцу.“

Стари Грк убриса своје очи и настави даље:

„Шта да још даље кажем. Јо има одлучан карактер и нежно нас љуби. Што она себи уврти у главу, од тога не одустаје. Ја сам је молио да сачека до сутра и лагао сам је да имам још наде да ћу се помоћи. Цео дан лутао сам као луд, и тада се вратих кући, изгрлих жену и пођох да потражим какво усамљено местанце, где би могао учинити крај мојој патњи. Ти си ме у томе спречила, али си својим милосрдним саучешћем ублажила мој јад. За мене је утеха када могу да гледам у твоје лепо, добро лице, које личи на лице моје Јо. Нека је с тобом благослов божји; а сада збогом, пусти ме да свршим. Када умрем, Јо неће морати да се за љубав свога оца излаже срамоти; она ће поћи за свога заручника и биће срећна“.

Аса је саслушала речи Гркове до краја и тада рече:

„Ја разумем одлуку твоје кћери, она је добро девојче и ја је љубим. А сада ми реци колико износи твој дуг?“

„О, он је врло велики“, одговори Грк и наведе једну суму која је износила равно оно-лико колико цело имање Мисиркино.

„Дођи сутра мени, ја ћу ти дати ту суму.“

Грк не вероваше својим ушима; он се од срца обрадовао, али ипак сматраше за своју дужност, да јој каже, да таква жртва прелази њену снагу и да она ни сад ни доцније не може рачунати да ће добити икакву накнаду.

Мисирка му одговори: „То није твоја ствар, ја знам шта радим.“

„Размисли“, рече јој Грк, „да ја нисам ни твој земљак, ни твој једноверац“.

Аса размишљаше за један часак и тада рече:

„Твоју веру не знам, то је ствар свештеника, али знам, да се ноге једне Гркиње исто тако могу упрљати калом, и кожа исто тако опрљити усијаним угљевљем, као и ноге и кожа какве Мисирке. Не збуњуј ме, странче, твоја Јо је задобила моје срце; иди изгрли твоје и дођи сутра к мени.“

Када се Грк удаљио, оде Аса једном богатом зеленашу. Она заложи све своје имање за једну велику суму и другога дана даде паре Грку.

Кратко време по томе, када се морала вратити позајмљена сума, дође зеленаш и одузе све Асино имање; она мораде оставити своју кућу и башту и не остаде јој ништа друго до једна сиротна хаљина, која јој покриваше тело. Она немађаше ни крова ни средстава за живот.

Када су је њени познаници видели у томе стању, они рекоше:

*) Пролог је ручна књига нашега свештенства, у којој се налазе животописи светаца и т. д.

„Ти си била луда, Аса, погледај куда те је твоја неразмишљена доброта одвела.“

Аса одговори да њена доброта није била луда; јер док би иначе цела једна породица пропала, сада је сама она несрећна.

„Двојином си била луда, јер ти си дала све туђинцима, иноверцима.“

„То беху људи у невољи. њихова народност и њихова вера споредна је ствар“, одговараше Аса.

Када су њени познаници чули тај одговор, они се још већма озлоједише на њу.

„Ти хоћеш још да сјајиш са твојом добротом за странце“, рекоше они; „гледај сад сама како ћеш да се извучеш!“ Она беше остављена својој судби и то је доведе до ужасног искушења.

Аса није ништа учила, чиме би могла зарадити себи издржање. Истина, она беше млада, лепа, имађаше бистар ум и узвишену душу, али не знађаше никаква заната. Њено дражесно тело беше и сувише слабо да би могла обављати какав тежак посао — надничари на обали Нила отераше је, јер није могла носити ни котарице с воћем, а још много мање цигље за нове грађевине, а када хтеде покушати да пере рубље. њене нежне руке израњавише се од цеђа а текућа вода проузроковаше јој несвестицу, тако да је онесвешћена пала у реку и да су је морали извући из ње.

Аса беше мокра и гладна — близу очајања. Једна од блудница, које се скитају на обали Нила и вребају на стране мрнаре, даде јој парче хлеба; друга једна од њих подели са њом своје сиротињско преноћиште и покрије је својим сухим хаљинама. Најзад постаде Аса оно исто, што и оне беху — јавна блудница.

Асини пређашњи познаници одрицаху је се сада и она тоњаше све дубље и дубље. Покашто дошла би још у виноград, који је негда био њена својина, под дрво, о које се шћаше обесити онај Грк кога је она ослободила. Тада би се сетила онога што је било и нашла би, да није могла другаче ни чинити но што је учинила; и кала би и она сама пропала, ипак су Јо и њени родитељи били спасени, и то јој причињаваше задовољство и даваше снаге да сноси своју срамоту. Али по кашто била би близу очајања, тада би хтела да сконча свој живот у Нилу; села би на какав стрми окомак каквога брежуљка од као крв црвеног песка и размишљала би, да ли је доиста баш нужно да човек мора да живи у калу и на усијаном угљевљу. „Или буди без икаква учешћа за патњу твога ближњега, или и сам утони у јаду и тузи! треће је — проводити свој живот у калу и на усијаном угљевљу. Зашто нам је и дат осећај саучешћа? или је и само небо немилостиво? Што нико не дође одонуд да научи људе, како морају живети, те да не буде ни развратника и надувењака, ни преситих ни просјака! О, када би сишао с неба какав велики учитељ; она би се исплакала пред његовим ногама и свој живот удесила по његовим наредбама.

У таквом расположењу блудила је Аса једнога дана по обали Нила. Она се налазаше на једном удаљеном месту, где не могаше сусрести ни сурове мрнаре. Већ од два дана није ништа јела, те је ужасна глад мораше. Очи јој беху замућене, она приђе води да се напије, али стукну уплашена назад када виде свој лик у огледалу реке, тако јој се страшно учини сада њено упало лице са потамнелим очима. Па ипак су је још скоро звали „Лепа Аса!“

„О, ја знам да ја више нисам она лепа Аса; сада ме и најгори људи избегавају... глад ме мори... али ја нећу да грешим Богу. Мој последњи поздрав важи небу, које ми је налагало да свога ближњега више љубим но и себе саму, и то ми је утеха са којом хоћу да умрем!“

Да би учинила крај својој патњи она хтеде да скочи у реку; али на једном осети како је неко држи, она се окрете и виде пред собом једног просто одевеног човека, кога је сматрала за туђинца.

Аса држаше да је то један од оних страних морепловаца. који често, она знађаше и сувише добро зашто, долажаху на копно.

„Пусти ме“, рече му она, „дана нећу да идем с тобом“.

„Ако мислиш, сестро, да ја ма шта грешно о теби помишљам, ти се вараш; мени се учинило као да се ти сама са собом бориш.“

„Јесте, ја хоћу да ослободим моје ноге од кала и да их ставим на усијано углевље, а за то требам снаге.“

„Али ти си врло слаба“.

„Нисам већ два дана ништа јела.“

„А ти једи, ја имам при себи хлеба и печених риба.“

Странац скиде један завежљај с леђа и из вади из њега једну рибу, хлеба и једну флашу вина, разблаженог с водом.

(Свршиће се).

ИСКРЕ МУДРОСТИ

Кад човек умре онда они који су остали питају: шта је оставио иза себе? А анђео који се над човеком на издисању нагиње, пита га: каква је добра дела послао испред себе?

Коран.

*

Шта је жалост? Мрачни лавиринт у који Бог уводи човека, да би стекао искуства у животу, да би се сетио својих погрешака те да би их се одрекао, и да би научио да цени мир и спокојство које само добар и моралан живот даје.

Шефер.

*

Да човек дође до савршенства треба или да има искрене пријатеље или заклете непријатеље, јер ће му се пажња на његово добро или зло понашање обратити само или примедбама првих или критиком других.

Диоген.

*

Прави се пријатељи тек у невољи познају. Ништа није обичније него наћи пријатеља кад од њих потребе немамо, а не наћи их кад нам требају.

Фента.

КЊИЖЕВНОСТ

Годишњица Николе Чупића. — *Књига XI.* изашла је са овом садржином: I део. — Записници одборски; II део: „Пољско питање у XIX. веку,“ студија из политичке историје дра Милована Ђ. Миловановића. — „Статистички преглед самоубистава у Србији од 1845—1884.“ по службеним извештајима од Стев. М. Котуровића. — „Још један прилог к историји валевске митрополије“, од Стојана Новаковића. — „Под зидинама Цариграда — сабор светлога петка 1887“, од Стојана Новаковића. — „Говор на парастосу Димитрија Давидовића“, говорио у смедеревској цркви 18 септембра 1888. Дим Руварац, парох земунски. — „Црквени војвода“, остатак пећске патријаршијске хрисовуље у једном народном обичају онога краја, од Стојана Новаковића. — „Прилог историји Црне Горе времена Степана Малог“, приопштио Љуба Стојановић. — „Помен дру Јосифу Панчићу“, од М. Ђ Милићевића. — На великој 8-ни, стр. 362. Цена 2 *динара*. Књижари имају 20 од сто раб та. Обратити се књижари *Вел. Валожића.*

ПИСМО УРЕДНИШТВУ

Г. Уредниче!

У прошлом броју вашег штованог листа „Доситија“ жалио се „Један члан Смедеревске Омладине“ како се има мени приписати кривица, што смедеревска читаоница не прима листове „Доситија“ и „Домовину“.

У хатар истине имам да изјавим само ово:

Ја сам питао заступника председ. „Омладине“, г. Милана Марковића хоће ли да се прима лист „Доситије“? и он ми је дао одговор „да неће“. Какви су га разлози руководили да ми да такав одговор, не знам.

Ја као присталица Радикалне странке, не одобравам поступак М. Марковића, јер читаоница мора бити изван политичких странака, она мора све листове да прима, а још кад се дода, да „Доситије“ није никакав политички лист.

Имам наду у вас, г. Уредниче, да нећете сумњати на мене, а у исто време молим вас да ваше читаоце о овоме известите.

Смедерево.

С' одличним поштовањем
Душан М. Живојиновић
— Шапчанин —

Књижевни оглас

Изашла је из штампе нова књига

ЛОНДОНСКИ РАЗБОЈНИЦИ

РОМАН ЧУВЕНОГА ЕНГЛЕСКОГА ПИСЦА

Чарлса Дикенса.

Превео

Мита Ђорић.

Нема ваљада ни једнога читаоца у целоме свету, кога нису заинсересовала грозна убиства, што их почини у Лондону **Џак, секач трбуха.** Познато је да је лондонска полиција тако организована, да стоји на врхунцу савршенства; Није чудо, дакле, што се сваком свесном читаоцу намеће питање: како је могуће да та тако савршена лондонска полиција не може да уђе у траг једном Џаку, који ево већ две године, на гнусан начин убија и онакажава толико женскиње?

То питање постаће сваком јасно кад прочита

Лондонске разбојнике.

У њима даровити енглески писац слика својим ненадмашним пером организацију лоповских и разбојничких чета у Лондону. Слика њихов живот и рад на свима пољима преступа и злочина; уводи читаоца у најскривеније јазбине лоповске и вештином, како само он уме, описује сва дела њихова до најмањих ситница. Психолошка страна свију лица такв је детаљно обрађена, сваки карактер је тако уметнички насликан, да вам се чини као да не читате роман, већ гледате пред собом живе људе. Уз то је цело дело скроз прожето моралом, ма да има у њему и потанких сцена, а зачињено финим хумором, да се с правом може назвати: забавна и поучна књига за све друштвене слојеве.

Дело ово има три свеске. Друга свеска биће готова концем овог месеца а трећа најдаље до 15 Октобра ове год. Свака свеска стаје један динар а може се добити у свима књижарама и код преводиоца у Београду. Обилићев венац број 22.

ПРВА УДЕОНИЧКА ШТАМПАРИЈА — ОБИЛИЋЕВ ВЕНАЦ БР. 1